

Ψηφιακά Επιδόματα, Εισόδημα & Κοινωνική Συμπεριφορά

Μπορεί να μην το έχετε πάρει χαμπάρι αν δεν είστε από τους τυχερούς, αλλά από το 2017 το ελληνικό κράτος, μέσω της ΑΑΔΕ, έχει φτιάξει ένα «Πρόγραμμα Δημόσιων Κληρώσεων», δηλαδή μια κρατική λοταρία η οποία μοιράζει κάθε μήνα ποσά που ξεκινάνε από τα 1.000 ευρώ για 500 άτομα και φτάνουν ως τα 50.000 για κάποιον «υπερτυχερό». Το πρόγραμμα αυτό βασίζεται στο νόμο 4446/2016 και αφορά την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Αυτή είναι και η ουσία του προγράμματος: σε αυτό συμμετέχουν αυτομάτως όσοι έχουν ΑΦΜ και για κάθε ευρώ που ξοδεύουν με πιστωτική ή χρεωστική κάρτα κερδίζουν 1 λαχνό, με ανώτατο όριο κατανάλωσης τα 10.000 ευρώ το μήνα. Όσο πιο πολύ χρησιμοποιεί κανείς την κάρτα του, τόσο περισσότερους λαχνούς συγκεντρώνει: μια πρωτόλεια μορφή της συμπεριφοριστικής θεωρίας της εξαρτημένης μάθησης, θα έλεγε κανείς.

Δεν έχει νόημα να σταθούμε στο στενά ταξικό πρόσημο του ζητήματος, δηλαδή ποιοι ξοδεύουν μόνο μετρητά καθημερινά και ποιοι έχουν τη δυνατότητα να χαλάνε δεκαχίλιάρο, όταν τότε ο βασικός μισθός έφτανε καθαρά στο πεντακοσάρικο. Ούτως ή άλλως το πρόγραμμα αυτό δεν διαφημιζόταν ως «μέτρο στήριξης», αλλά ξεκάθαρα ως μέθοδος εκπαίδευσης σε μια νέα κοινωνική συμπεριφορά. Προφανώς αυτό το πρόγραμμα είχε μειοψηφικό ρόλο σ' αυτή την προσπάθεια. Πρώτα και κύρια είχε προηγηθεί το καλοκαίρι του 2015 με το «Όχι του λαού» και τα capital controls, καθώς και νομοθετικές ρυθμίσεις που υποχρέωναν σχεδόν όλο το φάσμα της λιανικής να μπορεί να εξυπηρετηθεί μέσω POS. Αν μη τι άλλο, η πρώτη φορά αριστερά είχε τα πρωτεία στην προώθηση των ψηφιοποιημένων συναλλαγών. Και βέβαια στη συνέχεια, η υγειονομική έκτακτη ανάγκη εδραίωσε ακόμα περισσότερο αυτήν την τάση με την γενικότερη μικροβιοφοβική κουλτούρα των ανέπαφων συναλλαγών αλλά και τα κλεισίματα τραπεζικών υποκαταστημάτων και ATM.

Ας πάμε ακόμα πιο πίσω, όμως, κι ας μεταφερθούμε στον ιδιωτικό τομέα. Πολλοί/ές από μας, ανεξαρτήτως του κλάδου στον οποίο εργαζόμαστε, εδώ και δύο περίπου δεκαετίες παίρνουμε ένα τμήμα του μισθού μας σε κουπόνια του είδους «ticket restaurant». Πως ακριβώς λειτουργούν αυτά; Τα αφεντικά μας δίνουν ένα

έξτρα ποσό από το μισθό, συνήθως ως bonus επίτευξης εταιρικών στόχων (δηλ. παραγωγικότητας), μέσω κουπονιών που μπορούν να αξιοποιηθούν σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις, προς κατανάλωση συγκεκριμένων προϊόντων στην ονομαστική αξία του κουπονιού. Πέρα από τα φορολογικά οφέλη που έχουν τα αφεντικά από αυτή την πρακτική, θέλουμε να σταθούμε σε δύο βασικές συνέπειες της χρήσης αυτών των κουπονιών.

Η πρώτη συνέπεια αφορά την ημιδοσολογημένη συγκεκριμένων καπιταλιστικών επιχειρήσεων, κυρίως των supermarket και της εστίασης, αφού η κατανάλωση του αναγραφόμενου ποσού μπορεί να γίνει μόνο σε όσες επιχειρήσεις συνεργάζονται με την Endered, την εταιρία που παρέχει το δίκτυο επιχειρήσεων που δέχονται τα κουπόνια. Η δεύτερη συνέπεια αφορά στο ζήτημα της διαμόρφωσης μιας ορισμένης καταναλωτικής-κοινωνικής συμπεριφοράς από τους εργαζόμενους: από τη στιγμή που τα κουπόνια εμφανίζονται ως επιπλέον παροχή από τα αφεντικά όταν «πιάσουμε το στόχο» (που θέτει κάθε φορά το αφεντικό), εσωτερικεύεται η πίεση από κάθε εργάτη ξεχωριστά για αύξηση της παραγωγικότητας, είτε με επιπλέον ώρες εργασίας είτε με μεγαλύτερη ένταση μέσα στον ίδιο εργάσιμο χρόνο.

Αναφέραμε αυτά τα δύο παραδείγματα θέλοντας να μιλήσουμε για τον καταγίγισμό των e-pass που βλέπουμε την τελευταία τριετία και να δείξουμε πως οι σκοποί και οι λειτουργίες τους δεν είναι πρωτοεμφανιζόμενα (αν και πρωτοφανή σε βία και ένταση), αλλά κουβαλάνε μια ιστορία πίσω τους, που σχετίζεται με το μισθό, την κοινωνική αναπαραγωγή του προλεταριάτου και την πειθάρχησή του.

Τα e-passes της νέας κανονικότητας

Τη μορφή «pass» τη συνάντησαμε σε διάφορα σημεία τα προηγούμενα χρόνια και αφορά αυτό ακριβώς που λέει και το όνομά της: τη δυνατότητα πρόσβασης σε ένα χώρο και τη χρήση ενός μέσου, όπως για παράδειγμα το e-pass για τη διέλευση από τα διόδια

της Αττικής οδού. Αυτήν την ιδιότητα έχει και το αρχετυπικό pass της τελευταίας τριετίας, το green pass. Το green pass ήταν το ευρωπαϊκό πιστοποιητικό εμβολιασμού για την covid-19, με βάση το οποίο γινόταν επιτρεπτό να ταξιδέψει κανείς σε κάποιο κράτος-μέλος της Ε.Ε., αφού είχε κάνει τα αναγνωρισμένα από τα δυτικά κράτη σχετικά εμβόλια. Αν π.χ. κάποιος είχε κάνει ρωσικό ή κινέζικο εμβόλιο, ακόμα και ίδιας βιοτεχνολογίας με τα εγχώρια αλλά μη εγκεκριμένο από τον ευρωπαϊκό οργανισμό φαρμάκων, δεν αναγνωριζόταν ως «εμβολιασμένος». Επίσης, η ισχύς αυτών των πιστοποιητικών είχε αρχικά εξάμηνη διάρκεια, που ανανεωνόταν με άλλη μια δόση, ή με καταγεγραμμένη νόσηση στις σχετικές κρατικές πλατφόρμες. Και παρόλο, που η ταξιδιωτική χρήση τους έχει τεθεί σε αναστολή εντός της Ευρώπης (σε αντίθεση με τις γεωπολιτικά αντίπαλες, και άρα υγειονομικά επικίνδυνες χώρες), τα επιμέρους κράτη έκαναν μια ξεχωριστή και διαβαθμισμένη χρήση των πιστοποιητικών αυτών στο εσωτερικό τους.

Να θυμίσουμε ότι μέχρι και τον Μάρτιο του 2023 στην Ελλάδα όσοι μισθωτοί εργάτες και εργάτριες ήταν ανεμβολίαστες ή δεν ανανέωσαν το εμβολιαστικό τους status με ακόμα μια δόση, ήταν υποχρεωμένες να πληρώνουν από τη τσέπη τους ένα rapid test σε εβδομαδιαία βάση, αλλιώς ήταν στο χέρι της εγχώριας γραφειοκρατίας να αποδώσει διοικητικά πρόστιμα. Να θυμίσουμε επίσης ότι κατά διαστήματα μέσα σ' αυτή την τριετία, η απουσία του πιστοποιητικού, αυτή η κόκκινη ένδειξη που έβγαζε η συσκευή

ελέγχου μετά τον έλεγχο του QR code, σήμαινε την απαγόρευση να κάσσεις σε κάποιο μαγαζί της εστίασης, εμπόδιζε την είσοδο σε ένα εμπορικό κατάστημα ή απαιτούσε εργαστηριακή διάγνωση για να δεις μια ταινία στον κινηματογράφο. Και βέβαια, η έλλειψη αυτής της πιστοποίησης έθεσε χιλιάδες υγειονομικούς σε αναστολή εργασίας για πάνω από ένα χρόνο και πολλές ακόμα χιλιάδες εργάτες και εργάτριες σε ενδεχόμενη απόλυση με βάση το διευθυντικό δικαίωμα της εφαρμογής «υγειονομικής ασφάλειας» στους χώρους δουλειάς.

Πλάι στο green pass και την «επιχείρηση Ελευθερία» - όπως ονομάστηκε το ιδεολογικό σκέλος του υγειονομικού aparxáιντ το καλοκαίρι του 2021 - το κράτος επιδότησε τους εμβολιασμένους νέους με το **freedom pass**, ένα κουπόνι 150 ευρώ το οποίο θα μπορούσαν να εξαργυρώσουν είτε σε τουριστικά spots είτε σε πολιτιστικά events, αρκεί να έδειχναν «υπευθυνότητα». Τέλος, για αρκετούς μήνες του 2020 και 2021, οι εργαζόμενοι που βρέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας για «υγειονομικούς λόγους» έπαιρναν ένα επίδομα των 500 ευρώ ανεξαρτήτως του μισθού τους. Κι αυτό φυσικά με την προϋπόθεση ότι δεν δούλευαν ανασφάλιστοι (πράγμα πολύ σύνθητες σε χώρους όπως ο επισιτισμός και το λιαν εμπόριο, που ήταν κι από τους κλάδους που θεωρήθηκαν και πιο «επικίνδυνος»), ή ακόμα χειρότερα αν δεν εργάζονταν στον κύκλο της μαύρης οικονομίας.

Κι ενώ η «υγειονομική κρίση» ως ιδεολογικό περιεχόμενο της έκτακτης ανάγκης άρχιζε να ξεθωριάζει αφήνοντας πίσω της τα κατάλοιπα των μηχανισμών ελέγχου και πειθάρχησης, η ίδια η έκτακτη ανάγκη ανανεώθηκε με όχημα την «ενεργειακή κρίση». Έτσι, λοιπόν, για την αύξηση της τιμής της βενζίνης είχαμε το **fuel pass**. Το **fuel pass** μπορούσε να το πάρει κανείς μέσω αίτησης στο gov.gr, όπου και του παραχωρούνταν ένα άπαξ ποσό ανάλογα με το αν είχε μηχανή ή αυτοκίνητο, και ανάλογα με τη φορολογική δήλωση. Το ποσό αυτό μπορούσε να το πάρει κανείς με δύο τρόπους: είτε ολόκληρο μέσω ενός συγκεκριμένου app στο κινητό, είτε μειωμένο στον τραπεζικό λογαριασμό. Είναι περιττό να θυμίσουμε ότι το ποσό αυτό ήταν πολύ μικρό από πλευράς κάλυψης της καθημερινής χρήσης βενζίνης. Παράλληλα, από το καλοκαίρι του 2022 χορηγείται και το έτερο επίδομα της «ενεργειακής κρίσης», το **power pass**. Ήταν τότε που «ελέω Πούτιν» ο εκκαθαριστικός της ΔΕΗ ήρθε λίγο πάνω από το βασικό μισθό. Είναι σαφές ότι αν ήδη πριν από αυτές τις αυξήσεις στο τιμολόγιο ένα σοβαρό ποσοστό κατοικιών έριχνε πιστόλι στην πληρωμή της ΔΕΗ, μετά από αυτές το ποσοστό θα αυξανόταν εκθετικά. Έκτοτε, η **κρατική επιδότηση των λογαριασμών ρεύματος των «νοικοκυριών»** συνεχίζεται σταθερά. Για παράδειγμα το μήνα Μάρτιο μάθαμε ότι θα κυμανθεί κάπως έτσι:

Στα 40 ευρώ ανά μεγαβατώρα θα διαμορφωθεί η επιδότηση των τιμολογίων ρεύματος για τον Μάρτιο, όπως ανακοίνωσε ο υπουργός

Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Κώστας Σκρέκας. Ειδικότερα, για όλες τις παροχές κύριας και μη κύριας κατοικίας, χωρίς εισοδηματικά κριτήρια και ανεξαρτήτως παρόχου:

Για μηνιαίες καταναλώσεις έως 500 kWh, η επιδότηση θα είναι 40 €/MWh. Η κατηγορία αυτή αφορά το 90% των νοικοκυριών στην Ελλάδα. Την ίδια επιδότηση θα λάβουν και όσοι έχουν μηνιαία κατανάλωση πάνω από 500 kWh, υπό την προϋπόθεση ότι θα μειώσουν κατά 15% τη μέση ημερήσια κατανάλωση ενέργειας σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή. Στα νοικοκυριά που είναι ενταγμένα στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (ΚΟΤ) η επιδότηση ανέρχεται στα 84 €/MWh. Για τους αγρότες, η επιδότηση ανέρχεται στα 40€/MWh².

Αυτή η επιδότηση, για την οποία ενημερωθήκαμε ότι προέρχεται «κυρίως από τη φορολόγηση των ενεργειακών επιχειρήσεων και τις δημοπρασίες δικαιωμάτων εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα», ανακοινώθηκε πως τον Απρίλιο θα είναι μειωμένη μιας και η διεθνής πτώση των τιμολογίων ενέργειας ακολουθεί αυτή των τιμών φυσικού αερίου. Παρόλα αυτά ο κύριος υπουργός μας ενημέρωσε ότι η μόνη λύση για φτηνή ενέργεια είναι η πράσινη μετάβαση καθώς επίσης και ότι «η πιο φθηνή ενέργεια είναι αυτή που δεν καταναλώνουμε»³.

Τι έχουμε, λοιπόν, εδώ; Από τη μία μικροποσά που δεν καλύπτουν βασικές ανάγκες και από την άλλη γενναία απευθείας χρηματοδότηση των καπιταλιστών της Ενέργειας. Και παράλληλα, εκπαίδευση στη μειωμένη καθημερινή κατανάλωση ρεύματος, καθώς όποιος δεν πιάσει το στόχο του 15%, θα χάνει και την επιδότηση.

Για να κλείσουμε αυτήν την εκτενή περιγραφή, να αναφέρουμε το τελευταίο από τα pass που εμφανίστηκε ως «μέτρο στήριξης», το **market pass**. Αυτό υποτίθεται πως έρχεται να ανακουφίσει την τσέπη μας από την «πληθωριστική κρίση» με ένα ποσό κοντά στα 20 ευρώ ανά «νοικοκυριό». Όπως και στο «fuel pass», αν το ποσό αυτό καταχωρηθεί σε ψηφιακή εφαρμογή λαμβάνεται ολόκληρο (δηλαδή και τα 20κάτι ευρώ !!!) και χρησιμοποιείται μόνο σε supermarkets, ενώ αν μπει σε τραπεζικό λογαριασμό έρχεται λίγο μειωμένο, αλλά μπορεί καθένας και η καθεμιά να ξοδέψει όπου έχει όρεξη τα κρατικά ψίχουλα που θα πάρει.

Υποτίμηση - Πειθάρχηση - Εκπαίδευση

Η παραπάνω περιγραφή είναι αρκετά «τεχνική» αλλά όχι τυχαία. Δεν είναι ότι θέλουμε να δώσουμε οδηγίες συμπλήρωσης αιτήσεων. Αντίθετα, θεωρούμε ότι η διαδικασία και οι προϋποθέσεις των παραπάνω επιδοτήσεων και πιστοποιήσεων είναι ενδεικτικές της τρέχουσας φάσης της αναδιάρθρωσης. Οι λειτουργίες των παραπάνω pass και επιδομάτων μοιάζουν διαφορετικές ανά περίπτωση, αλλά διαπλέκονται και αλληλοκαλύπτονται. Και στοχεύουν στην υποτίμηση της εργατικής δύναμης, την πειθαρχία του προλεταριάτου στις κρατικές προσταγές

2015
Ticket Restaurants

.....

2015
Capital Controls

.....

2017
Προγραμμα Δημοσίων Κληρώσεων

.....

2021
Green Pass

.....

2021
Freedom Pass

pass πανόραμα
για σύντομη γενεαλογία

2022
Fuel Pass

2022
Power Pass

2022
Κρατική Επιδότηση
Λογαριασμών Ρεύματος

2022
Καλάθι του Νοικοκυριού

2023
Market Pass

Άνοιξε η πλατφόρμα για το Market Pass

και την εκπαίδευση του στις νέες καπιταλιστικές νόρμες που ακολουθούν την αναδιάρθρωση.

Τα παραδοσιακά επιδόματα είναι γέννημα του ιστορικού κράτους πρόνοιας και στην ιστορική τους έχουν μια σειρά από λειτουργίες: καταρχάς χτυπάνε το μισθό, μέσω της άμεσης υποτίμησής του. Για παράδειγμα, εργατικά επιδόματα όπως αυτό του πτυχίου και του γάμου ή αυτά που αφορούν συγκεκριμένες ειδικότητες έχουν την ιδιότητα να διαμορφώνουν μισθολογικές διαβαθμίσεις μέσα στην εργατική τάξη. Και ταυτόχρονα, παρέχουν την ευκολία να αφαιρούνται τμηματικά από τα αφεντικά όταν «πάψουν» να υπάρχουν οι λόγοι που δόθηκαν αρχικά. Παράλληλα, μια σειρά από επιδόματα, ενώ είναι κομβικά για την κάλυψη βασικών αναγκών των εργατών, δεν λαμβάνονται υπόψη π.χ. στην καταβολή του 13ου και 14ου μισθού, ούτε στον υπολογισμό του ύψους των συντάξεων.

Σε ένα δεύτερο βαθμό τα επιδόματα χτυπάνε το μισθό και ως προς την κεντρικότητά του μέσα στον ταξικό ανταγωνισμό⁴. Οι αγώνες για αύξηση στο βασικό μισθό, πέρα όλων των άλλων, χτίζουν την αυτονομία της τάξης απέναντι στην τάξη των αφεντικών. Αντιθέτως, η εξάρτηση της αναπαραγωγής μας από τα κρατικά επιδόματα, πέρα από την υποτίμησή μας, προσδένει την εργατική τάξη στο κράτος και υπονομεύει την αυτονομία των αγώνων της⁵.

Ας δούμε τώρα και μερικές από τις λειτουργίες των passes. Πριν από περίπου δύο χρόνια, το καλοκαίρι του 2021, ανήμερα της ανακοίνωσης της ισχύος του green pass, κάναμε μια εκδήλωση με τίτλο «Σαμποτάζ στο υγειονομικό apartheid», στην εισήγηση της οποίας αναφέραμε τα εξής αναφορικά με το πιστοποιητικό εμβολιασμού:

[...] Το πιστοποιητικό δεν είναι ένα «πράγμα» - το πιστοποιητικό είναι μια σχέση. Μια σχέση με τον εαυτό μας και μια σχέση με το κράτος - καλύτερα μια σχέση με τον εαυτό μας και τους/τις άλλους/άλλες διαμέσου μιας σχέσης με το κράτος. Το «πιστοποιητικό» - κάθε πιστοποιητικό - είναι μία κρατική διαμεσολάβηση μιας κοινωνικής σχέσης, η άδεια μιας δραστηριότητας [...] Αυτές οι σχέσεις και αυτά τα πιστοποιητικά συνθέτουν κάτι τεράστιες λίστες: το αρχείο. Αυτή η γνώση που προκύπτει από αυτές τις λίστες είναι το ίδιο το κράτος [...] Η αναγκαιότητα νέων αρχειοθετήσεων συναρτάται προς την επιδίωξη των αφεντικών να γνωρίσουν σε μεγαλύτερο βάθος κι άλλες, διαφορετικές πτυχές, της κοινωνικής ζωής, της εργατικής δύναμης και των σωμάτων που τη φέρουν και να μας ελέγξουν ακόμη καλύτερα διαμέσου (και) των ποικίλων κρατικών πειθαρχήσεων.⁶

[...] Το πιστοποιητικό επιτελεί τη νομιμοποίηση της όλο και πληρέστερης υπαγωγής των σωμάτων στον κρατικό έλεγχο όχι μόνο με την εσωτερική της έννοια, ότι δηλαδή η σχέση με την υγεία (πρέπει να) είναι κρατικά διαμεσολαβήσιμη, αλλά και με την απλή υλική

έννοια της υπαγωγής στη δημόσια τάξη. [...] Περαιτέρω, χρειάζεται να θυμηθούμε ότι το πιστοποιητικό εμβολιασμού και το σύστημα προνομίων και απαγορεύσεων που σέρνει είναι μια αντιγραφή των συστημάτων κοινωνικής αξιολόγησης και κατηγοριοποίησης των πολιτών με βάση της συμπεριφορά τους. Πρόκειται για την πρακτική βαθμολόγησης των πολιτών ως σύστημα παραγωγής ορισμένων συμπεριφορών και τύπων νομιμότητας. [...] Το πιστοποιητικό εμβολιασμού πλάι στις άλλες εκπροσωπεί και μια εκπαιδευτική διαδικασία, συγκροτεί τον «ανθρώπινο τύπο» της νέας φάσης του καπιταλισμού⁷.

Υποτίμηση της εργασίας και περιορισμός της κατανάλωσης, δηλαδή επιδοτούμενη φτώχεια και κάλυψη αναγκών με κουπόνια ° ψηφιοποίηση των αγορών και ανέπαφες συναλλαγές, δηλαδή μάζεμα των χρημάτων στις τράπεζες και έλεγχος της κατανάλωσης° εσωτερική διαφοροποίηση της εργατικής τάξης και κατηγοριοποίηση σε διάφορα status (υγειονομικά κλη)° έλεγχος της πρόσβασής της σε παροχές και στο δημόσιο χώρο με βάση τα κρατικά αρχεία και τη δημόσια τάξη. Αποκλειστική κατανάλωση του ποσού σε συγκεκριμένα προϊόντα, δηλαδή χρηματοδότηση συγκεκριμένων (στρατηγικών) καπιταλιστικών κλάδων° "δωράκια" και "προσφορές" για συγκεκριμένες πρακτικές, δηλαδή εκπαίδευση στα νέα καπιταλιστικά ήθη. Να, λοιπόν, πώς τα νέα passes πιάνουν το νήμα από το τέλος του παραδοσιακού κράτους πρόνοιας, κοιτώντας προς τον πλήρη επανέλεγχο της εργατικής αναπαραγωγής.

Εν τέλει, τα passes και τα νέα επιδόματα αποτελούν ειδικές μορφές διαχείρισης και ελέγχου της εργατικής τάξης μέσα στο σχεδιασμό της πολεμικής οικονομίας του ελληνικού κράτους. Και πάνε πακέτο με την διακυβέρνηση μέσω διαταγμάτων, των αλεπάλληλων Π.Ν.Π. και της διαρκούς έκτακτης ανάγκης.

1. Για περισσότερα βλ. την μπροσούρα του Traverso Σαμποτάζ στο υγειονομικό apartheid, 2021, σελ. 27.
2. *Επιδότηση ρεύματος: Πόσα γλυτώνουν τα νοικοκυριά τον Μάρτιο - Παραδείγματα*, Καθημερινή, 28/2/2023.
3. *Μείωση των επιδοτήσεων ρεύματος στα νοικοκυριά για τον Απρίλιο*, Εφημερίδα των Συντακτών, 24/3/2023.
4. Βλέπε ενδεικτικά: *Μισθός: τα πολλαπλά νοήματα μιας δισύλλαβης λέξης*, περ. Zero Years, τεύχος 6, 2017, σελ. 7.
5. Το ίδιο ισχύει και για τις αυξήσεις του κατώτατου μισθού με κρατική πρωτοβουλία: πέρα από τη καραμπινάτη αναντιστοιχία αυτών των αυξήσεων από την πραγματική αύξηση του κόστους αναπαραγωγής μας, επιδιώκει να ενσωματώσει μια κομβική θέση μάχης της εργατικής τάξης μέσα στην κρατική λειτουργία.
6. Traverso antifa, *Σαμποτάζ στο υγειονομικό apartheid*, 2021, σελ. 24-25.
7. Traverso antifa, *Σαμποτάζ στο υγειονομικό apartheid*, 2021, σελ. 28-30.